

РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ

ОНОМАСТИЧКИ ЛИКОВИ У ИСТОРИЈИ О ЦРНОЈ ГОРИ
ВАСИЛИЈА ПЕТРОВИЋА

1. УВОД

1. *Историја о Црној Гори* митрополита Василија Петровића има и сама — своју историју. Историју настанка и штампања. Историју даљег издавања и преводбења. И историју тумачења и лингвистичког истраживања. О овим трима историјама биће ријечи у уводном дијелу овог рада.

1.1. У писму канцелару¹ А. П. Бестужеву-Рјумину, које је датирано 9 (20). фебруара 1746. године, Василије Петровић помиње да му је преко руског посланика у Цариграду А. М. Обрескова послао двије *Историје о Црној Гори* с молбом да буду штампане: „Такожде мољу ваше висококосятелство вашего государства повелением издати на щампи две ‚Историе о Черной Горы‘, составлене вкратце. Я же присилаю висококосятелству чрез нашего резидента в Константинополи и моего господаря Алексиа Михайловича Обрешкова и господина Николаа Иоанновича Вешникова. В коих же историях уразумети вашей милости мощно есть о сем народу и святых церквах, братие ваше православных христиан, а наипаче о сей святой митрополии, и колико от турков, и колико от латин имели есмы обид и напастей и еще благодатию христовою и милостию всероссийскаго и. в. [императорскаго величества — Р. М.] Черная Гора ни от турков, ни от латин стоит не обладаема“.²

¹ По табели о чиновима, коју је увео Петар Велики 1722. године, канцелар (руски *канцлер*) је највиши цивилни чин или чин прве класе. Чин канцелара је имао предсједник Колегије иностраних дјела и чувар државног печата, што одговара данашњем положају министра спољних послова.

² Види: *Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в XVIII в. Документы*. Москва, 1984, стр. 132.

Историја о Црној Гори је штампана 1754. године грађанском ћирилицом. На насловној страни стоји само: ИСТОРИЈА О ЧЕРНОЙ ГОРЫ. На два мјеста у књизи (на стр. 8. и 39), поред свог потпуног потписа и потписа иницијалима, Василије ставља датум (10. марта 1754. године) и мјесто (у Москви). На основу овога податка сматрало се да је књига и објављена у Москви. Москва као мјесто штампања књиге наводи се у издању из 1860. године (у садржају зборника), у издању из 1845. године (у уредничковој биљешци) и у фототипском издању из 1951. године (у напомени издавача). У предговору другом издању, из 1860. године, Боџански оставља отвореним питање да ли је *Историја* објављена у Петрограду или Москви, али истиче да на Москву као мјесто штампања књиге указује како ауторов потпис у књизи: „Марта 10 дня, 1754 году, въ Москвѣ“ тако и „самая грамота, полученная Владыкой Черногорскимъ отъ Государыни, при отпускѣ его къ своему народу, и писанная 8-го Мая, того же 1754 года, въ Москвѣ. Но спрашивается: въ какой Петербургской, или Московской, типографіи? На выходномъ или заглавномъ листѣ того не означено“.³ Погрешно се као мјесто издања наводи Москва и у Смирдиновој библиографији.⁴

На основу типа слова и графичког изгледа руски библиотеграфи су утврдили да је књига штампана у Санктпетербургу (Петрограду), у штампарији Академије наука.⁵

На два мјеста у књизи налази се ауторов потпис. На стр. 8. је потпун потпис (послије писма грофу М. И. Воронцову): „Смиренный Митрополитъ Черногорскій, Скендерискій и Приморскій, и Фрона Сербскаго Эксархъ. ВАСИЛІЙ ПЕТРОВИЧЪ.“ На стр. 39. су иницијали потписа, са двије грешке, једном штампарском и другом правописном. Потпис реконструираемо у следећем облику:

Први ред: Б̃. [Божею] М̃. [Милостию] П [Помазанный] М̃. [Митрополит] Ч̃ [Черногорскій] З. [Зетскій] С. [Скендерийскій].

Други ред: Н̃. [Приморскій] Ї. [и] С̃. [Сербскій] Ё̃. [Эксарх] В̃. [Василий] П̃. [Петрович].

³ О. [Осипъ Максимовичъ] Бодянский, *Предисловіе*. — [У књизи:] *Исторія о Черной Горы*. Изданіе второе. Москва, 1860, стр. IV.

⁴ *Ростись російскимъ книгамъ для чтенія изъ библиотеки Александра Смирдина*, Санктпетербургъ, 1828, № 3129, стр. 239.

⁵ Санктпетербург као мјесто штампања књиге указују следеће библиографије: *Опытъ російской библиографіи или полный словарь сочиненій и переводовъ, собранный Васильемъ Сопиковымъ*, ч. 3, Санктпетербургъ, 1815, № 4927, стр. 238 (2-е изд., СПб, 1904, стр. 110); С. А. Венгеровъ, *Критикобиографическій словарь русскихъ писателей и ученыхъ*, т. IV, отд. II, С.—Петербургъ, 1895, стр. 128; *Сводный каталог русской книги гражданской печати XVIII века. 1725—1800*, т. 1, Москва, 1962, № 846, стр. 143. Уп. и: Георгије Михаиловић, *Српска библиографија XVIII века*, Београд, 1964, стр. 42—43.

Сматрамо да је први иницијал у другом реду штампарска грешка („Н” умјесто „П”), а четврти резултат графичке недоследности („Е” умјесто „Э”). До овог закључка долазимо упоређујући друге потписе у писмима руским званичницима. У једном писму из 1753. године Василије се потписује: архиерей черногорски, скендерейски и приморски и трона сербскога ексарх Василий Петрович;⁶ у писму царици Јелизавети Петровној из 1758. године: смирени митрополит черногорски и приморски, зетски и скендериски и трона сербскога ексарх Василий Петрович;⁷ у писму вицекацелару А. М. Голицину: смирени митрополит черногорски, зетски, и скендериски, и приморски и трона сербскога ексарх Василий Петрович.⁸

Историју о Црној Гори Василије је посветио државном вицекацелару, правом тајном савјетнику профу Михаилу Иларионовичу Воронцову (1714—1767).⁹ М. И. Воронцов је постао вицекацелар 1744. године, када му је додијељена и грофовска титула, за вријеме владавине царице Јелизавете Петровне. Касније је био државни канцелар (од 1758. до 1763. године, кад је био принуђен да поднесе оставку царици Катарини II).

У записницима са реферисања канцелара и вицекацелара царици Јелизавети Петровној помињу се молбе црногорског архијереја Василија 9 (20). јуна и 17 (28). септембра 1753, те 8 (19). и 16 (27). марта 1754. године,¹⁰ али се нигдје не помиње *Историја о Црној Гори*.

1.2. *Историја о Црној Гори* Василија Петровића објављена је касније неколико пута — у оригиналу и у српскохрватском преводу.¹¹

Дјело је прештампао Јован Суботић 1845. године, изоставивши неке дијелове текста, са измјенама, углавном графичке природе, чији је циљ био да се текст фонетски србизира и приближи нашем читаоцу (*Исторія о Чрној Гори, Сербскій летописъ*, у Будиму, 1845, XIX, књ. 68, стр. 1—27, са уредниковом биљешком на стр. 28).

Године 1860. објављено је у Москви друго издање *Историје о Црној Гори*, у зборнику *Чтенія въ Императорскомъ Обще-*

⁶ Види нап. 2, стр. 180.

⁷ Исто, стр. 231.

⁸ Исто, стр. 282.

⁹ Државни вицекацелар (руски *вице-канцлер*) је потпредсједник Колегије иностраних дјела, што одговара данашњем положају помоћника министра спољних послова. Прави тајни савјетник (руски *действительный тайный советник*) је чин друге класе, по табели о чиновима, коју је Петар Велики увео 1722. године.

¹⁰ *Архивъ князя Воронцова*, кн. 7-я. *Бумаги государственнаго канцлера графа Михаила Ларионовича Воронцова*, Москва, 1875, стр. 323—324, 328—329, 333, 339.

¹¹ Податке о италијанским и француским преводима види у: Митрополит Василије Петровић, *Историја о Црној Гори*, превео Радмило Маројевић, Цетиње, Обод — Титоград, Лексикографски завод Црне Горе, Побједа, 1985, стр. 161—168.

ствѣ исторіи и древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ у другој књизи (за април—јун), и као посебан отисак, са предговором приређивача Осипа Максимовича Боџанског.¹² Боџански је дјело штампао савременом му графијом, осавременио је интерпункцију и дјелимично правопис, а исправио је и неке словне грешке.

Први српскохрватски превод, под насловом *Историја о Црној Гори Митрополита Василија Петровића*, објавио је Марко Драговић као прилог својој књизи *Митрополит црногорски Василије Петровић Његош или историја Црне Горе од 1750 до 1766 године* (Цетиње, 1884, стр. 103—120, са уводном биљешком на стр. 103). Драговић је изоставио посвету и писмо Воронцову (стр. 3—8 оригинала), као и нека недовољно јасна мјеста.

Године 1951. штампано је фототипско издање *Историје о Црној Гори* у Београду (према издању из 1754. године) „бригом Научног друштва НР Црне Горе на Цетињу и Матице српске у Новом Саду“ (в. биљешку на стр. 44 тога издања).

Под насловом *Бој на Косову (одломак из Историје о Црној Гори)* Нико С. Мартиновић је објавио превод дијела текста (од четвртог ретка на стр. 20 до једанаестог ретка стр. 27 оригинала) у књизи *Предњегошевско доба* са биљешком о преводу на стр. 211). (Титоград, Графички завод, 1966. стр. 195—211).

И најзад, као трећа књига Библиотеке Montenegrina Лексикографског завода Црне Горе, у Титограду је 1985. године објављено фототипско издање *Историје о Црној Гори* са паралелним интегралним преводом на српскохрватски језик Радмила Маројевића (стр. 15—97), са *Напоменима преводиоца* (стр. 99—109) и бројним другим прилозима.¹³

1.3. Василије Петровић је своју *Историју о Црној Гори* писао руским језиком и за руског читаоца. Зато је у основи овога текста руски књишки језик XVIII вијека, ненормиран

¹² Штампане зборника цензор је одобрио 6. јула, а посебног отиска 14. јула 1860. године. *Историја о Црној Гори* нема јединствену пагинацију. На насловној страни пише: ИСТОРИЯ О ЧЕРНОЙ ГОРЫ. издание второе. На насловној страни посебног отиска наведени су још и следећи подаци: Москва. Въ университетской типографіи. 1860. Полевина насловне стране у зборнику је празна, а у посебном отиску се наводе подаци о зборнику и одобрење цензора. Затим слиједи: О. Бодянский, *Предисловіе* (стр. I—V); посвета и писмо Воронцову на двије непалиниране стране (на посебним листовима); *Предисловіе* (стр. I—II); *Исторія о Черной Горы* (стр. 1—16). У садржају зборника наводе се следећи подаци: Исторія о Черной Горы, соч. Митрополитомъ Черногорскимъ, Василіемъ Петровичемъ, и напечатанная въ первый разъ въ небольшомъ числѣ въ 1754 г. въ Москвѣ. Изданіе 2-е, съ предисловіемъ О. Бодянскаго; сообщ. Д. Чл., Н. Н. Музыкаевичъ (*Оглавленіе*, стр. II).

¹³ Види податке у нап. 11.

још у довољној мјери и са знатним примјесима црквенословенског језика. Текст *Историје*, а нарочито мјеста гдје се помињу наша географска и лична имена, писан је под врло великим утицајем српскохрватског језика, тј. пишчевог дијалекта, како у лексици, тако и у граматички. И поред тога, *История о Черной Горы* Василија Петровића ушла је у списак извора Речника руског језика XVIII вијека.¹⁴ Руски језик XVIII вијека) према новом или савременом руском језику (XIX—XX вијека); најстарија фаза у његовом развоју је староруски или општеисточнословенски језик (посвједочен у писаним споменицима XI—XIV вијека), из кога су се развили посебни источнословенски језици (руски, украјински и белоруски).

Језиком *Историје о Црној Гори* Василија Петровића бавио се Светозар Стијовић у неколико својих радова. Стијовић је испитивао графију, ортографију и фонетске особине дјела,¹⁵ однос неких карактеристичних фонетских и фонетско-творбених елемената у руском и српскохрватском облику, који су посвједочени у тексту,¹⁶ морфологију именица,¹⁷ а писао је и о методолошким питањима проучавања Василијевог језика у цјелини.¹⁸

Ономастичким питањима у *Историји о Црној Гори* посвећена је пажња у нашем преводу дјела и у напоменама: „Покушали смо да реконструирамо ономастичке податке — антропониме, топониме, етнике — у оном облику у коме их је употребљавао писац текста, тј. у облику који су имали у живом језику средине XVIII вијека.“¹⁹

У овом раду настављамо испитивање ономастичких ликова у Василијевој *Историји*, са жељом да предложене реконструкције и тумачења теоријски образложимо, компаративно-историјски освијетлимо, а дјелимично и исправимо и допунимо. Реконструкцију ономастичких ликова дајемо у оквиру двају поглавља — о антропонимији и топонимији, док етнотиме ук-

¹⁴ Види: *Словарь русского языка XVIII века. Правила пользования словарем. Указатель источников.* Ленинград, 1984, стр. 135.

¹⁵ Светозар Стијовић, *Графијске, правописне и фонетске особине Историје о Црној Гори Василија Петровића*, Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1975, књ. 11, стр. 1—50.

¹⁶ Светозар Стијовић, *О међусобном односу неких руских и српскохрватских језичких елемената у „Историји Црне Горе“ (1754) владике Василија Петровића*, Научни састанак слависта у Вукове дане (13—19. IX 1976). Реферати и саопштења, књ. 6/1, Београд, 1977, стр. 175—182.

¹⁷ Светозар Стијовић, *О именицама у „Историји Црне Горе“ (1754) владике Василија Петровића*, Зборник за филологију и лингвистику, Нови Сад, 1977, књ. XX/2, стр. 27—44.

¹⁸ Светозар Стијовић, *О проучавању језика владике Василија Петровића*. — [У зборнику:] Црногорски говори. Резултати досадашњих испитивања и даљи рад на њиховом проучавању. Радови са научног скупа (12. и 13. мај 1983). Титоград, 1984, стр. 159—162.

¹⁹ Види нап. 11, стр. 101—102.

ључујемо у одговарајуће одјелке у зависности од њихове творбено-семантичке везе са антропонимима, односно топонимима.²⁰

2. АНТРОПОНИМИЈА

2. У *Историји о Црној Гори* посвједочени су бројни ономастички ликови у области антропонимије, домаћи и страни. Нас оваје интересују само домаћи антропоними. Они се могу подијелити у двије групе (са различитим типом примјене творбено-семантичке реконструкције): а) антропоними историјских личности; б) антропоними Василијевих савременика.

2.1. Посвједочени антропонимски ликови историјских личности резултат су дуготрајне усмене и писмене традиције у којој су живјели. Зато се неки од њих појављују у варијантама или представљају карику у ланцу преосмишљавања првобитне творбено-семантичке структуре.

Немања

Антропоним у Василијевој *Историји* има стабилан фонетски лик: родилъ... Стефана *Неманю* [11];²¹ городъ послѣдъ Симеонъ *Неманя* разорилъ [13—14]; Стефанъ вторый Царь Сербской, Симеона *Немане* сынъ [15]; Бела Урошъ, котори родилъ Симеона *Неманю* [17]; святой Савва... принесе мощи родителя ихъ святаго Симеона *Неманю* [18]; отъ фамилие Князя Волкана, Симеона *Немане* сына [20].

Преостали графички ликови објашњавају се штампарском грешком: Симеонъ *Неманя* [11]; непрецизношћу граfiје да изрази српскохрватски наставак -ом послије палаталног њ: Сербское царство... Начелося было Симеономъ *Неманомъ* [25]; употребом творбеног форманта у значењу које је било обично у руском језику XVIII вијека: славниј родъ *Немански* [10] (= род Немањин).

Нема лингвистичког оправдања везивати име *Немања* за глагол *немати* и тако доказивати „обично поријекло“ и значење „скоројевић, бескућник“, као што чини Радослав Ротковић

²⁰ У уводни дио овог рада, поред неких података који су укључени у напомене уз превод *Историје* (види издање из нап. 11, стр. 101—109), ушли су подаци које издавач није објавио или их је искористио у одјелку *Рукописи, издања и преводи Историје о Црној Гори* (стр. 165—168).

²¹ Примјере наводимо са упрошћеном граfiјом (изостављамо акценте и унифицирамо писање вокала „и“). У угластој загради су странице према првом издању (које је репродуковано и у издањима из 1951. и 1985). Изостављене дјелове текста означавамо са три тачке.

у својим коментарима.²² Антропоним *Немања* лингвистички је објаснио Радосав Бошковић као хипокористик „с максималном кумулацијом хипокористичких имена“ од некога личнога имена са првим слогом *Не-*, „понајпре од *Ненад*“.²³

Миљутин (Милутин)

Антропоним је у *Историји* поменут двапут, оба пута са (графички) палаталним *љ*: по Драгутину братъ *Миљутинъ*, по *Миљутинъ* его сынъ Стефанъ [26].

Посвједочени графички лик може се тумачити на два начина.

Прво тумачење: фонетски ономастички лик је *Миљутин*, што би било паралелно варијанти *Милутин* (као што су паралелна имена типа *Милан* и *Миљан*, у чијој су основи скраћено име *Мил* и хипокористик на *-јъ Милъ*). Лик *Миљутин* у грађи на српскохрватском језику, међутим, није потврђен.

Друго тумачење: Василије је графички лик антропонима преузео из руског превода Орбинове *Историје*, у коме досљедно пише: Милютинъ.²⁴ На тај начин исказана је графички разлика између српскохрватског *л* средње тврдоће и руског изразито тврдог *л*. Ово објашњење чини нам се вјероватнијим.

Вратко Богдановић

Овај антропоним долази у контексту који у народним пјесмама заузима *Југ Богдан*: старикъ *Вратко Богдановичъ* съ правою стороною Князя Лазаря [22].

У једном свом ранијем раду ми смо у антропониму *Југ Богдан* компоненту *Југ* означили као јунаково право лично име, што доказује његова самостална употреба у таквим архаичним пјесмама каква је *Бановић Страхиња* и творбена активност (*Југовић — Југовићи*), док је *Богдан* „једна врста властелског имена, потпуно паралелна по ономотолошкој функцији компоненти *Стефан* у средњовековном антропониму *Стефан Немања*“.²⁵ Лик *Богдановић*, који је Василије преузео из неких

²² Радослав Рогковић, *Коментари*, издање из нап. 11, стр. 119.

²³ Радосав Бошковић, *Белешка о имену Немања*, Ономотолошки прилози, Београд, 1979, књ. I, стр. 5—8.

²⁴ *Книга історіографія початія имене, славы, и разширенія народа славянскогo* (...) Собрана изъ многіхъ книгъ Історіческіхъ, чрезъ Господіна Мавроуфбіна Архімандріта Рагужскогo (...) Переведена со італіанскогo на росіянскои языкъ, и Напечатана (...) въ Санктпѣтербургскои Типографіи, 1722, стр. 225—226.

²⁵ Радмило Маројевић, *Фолклорна ономастика у дијахронији и проблемі њеног лингвистичког испитивања*. Zbornik referata i materijala V jugoslovenske onomastičke konferencije, Sarajevo, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (Posebna izdanja, knj. LXX, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 13), Sarajevo, 1985, стр. 81—82.

српских родослова,²⁶ у том случају могао би се тумачити као преосмишљавање компоненте *Богдан* у народној традицији (усклађивање са двочланом формулом: име и презиме на *-овић*).

Могуће је и другачије објашњење, по коме је друга компонента примарно била посесивни придјев на *-ј* **Богдањ* у функцији патронима *Богданов син'*. Доцније, кад се изгубио осјећај за посесивни суфикс *-ј*, антропоним **Југ Богдањ* је преосмишљен у лику *Југ Богдан* (у народним пјесмама), док је у писаној традицији права оноματοлошка функција сачувана у осавремененом лику *Богданов*, *Богдановић*. Тешкоћа за прихватање овог тумачења састоји се само у томе што су патронимски ликови косовских јунака (и уопште лица из друге половине XIV вијека) посвједочени са суфиксом *-ић*.

Вукан (Вук, Вукашин) Мрнавчић

Антропоним се среће са три варијанте личнога имена. Име *Вукашин* помиње се само једанпут, у загради: а *Књазя Волкашина* и убицу не спомину [26]. Једном је потврђено и *Вук*: *Књазя Волка* с њоме фамилијом убиша [19—20]. У свим осталим случајевима употребљена је варијанта *Вукан*: отъ нацие Болгарские Књазь *Волканъ Мернавчичъ* [18]; и вручаеъ съ правлениемъ молодого Царя Уроша Књазю *Волкану* [19]; царствомъ нача управляти Књазь *Волканъ* [19]; на ихъ же пойде бранию Књазь *Волканъ* [19]; и пославше свое Послы *Волкану* [19]; Књазь *Волканъ*... обезмѣлъ [19]; онъ умерлъ подзрѣниемъ смертоноснаго яда отъ *Волкана* Књазя *Мернавчича* [20]; не восхотѣ... въ дружество вступитъ съ Књаземъ *Волканомъ* [20].

Мислимо да се објашњење за употребу облика *Вукан* крије у томе што је то облик који изражава негативну емоционалну оцјену.

Друга компонента антропонима, патроним (име по оцу) *Мрнавчић*, у обје потврде има депалатализовано *n* и употребљен је без суфиксалне компоненте *-ев-*. По овој другој црти посвједочени лик представља примарни облик патронима, који је изведен суфиксом *-иць* од посесивног придјева *Мрънавъсь* (= *Мрњавчев*). По аналогији с презименима на *-евић* добијен је фолклорни лик *Мрњавчевић*.

Милош Обилевић

Овај двочлани антропоним посвједочен је бројним примјерима: славной Воевода *Милошъ Обилевичъ* зять Књазя Лазаря [21]; трусилаъ отъ Воеводе *Милоша Обилевича* [21]; невѣра

²⁶ Радослав Ротковић, нав. рад, стр. 130.

вымышлена отъ моего зятя Воеводе Милоша Обилевича [22]; очинъ радъ бѣше Милошу Обилевичу [23]; Милошъ Обилевичъ самъ въ шатеръ вниде [23]; всѣмъ голови отрубѣше... а послади Милошу Обилевичу [25]. Једном је посвједочена инверзија: Обилевичъ Милошъ какъ молния изъ шатра изъиде [24]. А једном је употрејебљен само патроним: Обилевичъ видя товарищевъ убитыхъ... множество Турокъ убиваетъ [24].

Патрионимички лик може се реконструисати у облику *Обилевић* и у облику *Обилевић*; за прву могућност опредјељујемо се зато што суфикс *-ев* претпоставља палаталност основе (осим неких посебних случајева који имају и своје објашњење — типа *Радевић*).

Посвједочени лик антропонима значајан је за разумијевање промјена које је првобитни облик трпио у фолклорној и историјској традицији.

1° Најстарији облик је, вјероватно, био *Копилић* — изведеница на *-иць* од придјева *Копиљ* надимка *Копил* и значењем *‘Копилов син’*. Апелатив којим је мотивисан надимак имао је различита значења: *‘дете, момак’, ‘јунак’, ‘копиле, копилац’*. Овај лик патронима косовског јунака није нигдје потврђен, али га посредно потврђује топоним (Г. и Д.) *Обилић*, који је, према истраживању Митра Пешикана, у средњем вијеку гласио *Копилић*.

2° Да се национални јунак не би везивао за погрдно значење *‘копилац син’* (јер је творбена база сачувала само то значење), фолклорно-митолошка традиција преиначује јунаков патроним у лик *Кобилић* (касније депалатализацијом *Кобилић*), што је првобитно значило *‘Кобиљ син, син лица са надимком Кобила. Кобилић је могло бити схваћено као патроним (име по оцу) или матроним (име по мајци). Фолклорно оправдање за облик Кобилић налазимо у следећим стиховима: ‘Јеси л’ чуо бѣ причају људи, / бѣ ј’ Милоша кобила родила? / нашли су га јутру у ербѣли, / кобила га сисом одојила, / с тога снажан, с тога висок јесте.’* Могуће је, међутим, да је *Кобилић* примарни лик јунаковог патронима, без фазе *Копилић*. У чешким и пољским преписима из XVI вијека *Турске хронике* Константина Михајловића из Островице посвједочени су ликови *Kobyła* и *Kobylicz*.

3° Као што је тачно запазио Маретић, народ је у својој усменој традицији промијенио облик *Кобилић* у *Обилић* јер се чинило недостојно да се тако велики јунак зове по кобили, па је патроним (у новом језичком осјећању: презиме) доведен у везу са придјевом *обил*. Фолклорно оправдање за измјену облика налазимо у народној причи, која је ушла у Вуков *Рјечник*, у којој цар Силни Стефан за Милоша каже: *‘Међер обила мајка, родила обила јунака’*.²⁷

²⁷ Види податке и изворе у раду из нап. 25 и у излагањима у дискусији поводом њега (стр. 84—85, 104—107).

Облик *Обиљевић*, посвједочен у *Историји о Црној Гори* Василија Петровића, представља карикатуру у побочном фолклорном развоју антропонима: (*Копиљић*) → *Кобиљић* → (*Кобиљевић*) → *Обиљевић* (у заградама су ликови који нијесу потврђени). Измјена *Кобиљић* → *Кобиљевић* мотивисана је тежњом да се „презиме“ усклади са другим облицима на *-евић*, тј. са творбеном структуром презимена. Напомињемо да се у руском преводу (1722) Орбинове *Историје* наш јунак зове *Милош Кобиљић* (*Кобиљић*): Милошъ Кобылічъ.²⁸

Напомена.

У примјеру: *Обилевича* лошедь набодся на копия, *Милошъ* Воевода своимъ копиемъ подпирается трижды [24] посвједочен је врло архаичан облик генитива јединине од презимена (патронима) на *-ић*. Овај необичан облик посесивног генитива, како смо утврдили у посебној расправи, придјевског је поријекла. Настао је тако што је облик *Петровића* у синтагми типа *Петровића кућа* (по поријеклу номинатив женског рода посесивног пријјева на суфикс *-ь*) схваћен као генитив и преијет у друге палеже.²⁹

Милош Топличанин

Обје компоненте антропонима друкчије су него у народним пјесмама (Милан Топлица): два Воеводе *Милошъ Топличанинъ* и Иванъ Косанчичъ [22]; еше сь собою приговорилъ два вѣрне мои Воеводе *Милоша Топличанина* и Ивана Косанчича [22—23]; отъ стола изъиде, и сь нимъ оба Воеводе *Милошъ Топличанинъ* и Иванъ Косанчичъ [23]; Турки убили обоихъ Воеводей *Топличанина* и Косанчича [24].

Облик *Топличанин* по поријеклу није презиме него етник са значењем 'човјек из Топлице' (у другој половини XIV вијека још нијесу била формирана презимена). Овај облик је вјероватно примаран, док је у народним пјесмама описни облик (*М.*) из *Топлице* преиначен у „презиме“ (*М.*) *Топлица*. Вјероватније је и лично име посвједочено у *Историји* било примарно: у фолклорној интерпретацији лично име *Милош* могло је бити замијењено именом *Милан*, из два разлога: а) да се разликује од имена главнога јунака; б) да је у сазвучју са именом *Иван*.

²⁸ Види нап. 24, стр. 250.

²⁹ Радмило Маројевић, *Прасловенска adiectiva possessiva типа Твогити҃и҃сь (од патронима типа Твогити҃и҃сь), њихова судбина и трагови у словенским језицима*, Јужнословенски филолог, Београд, 1982, књ. XXXVIII, стр. 98—101.

Вук (Вукан) Бранковић

Лично име Вука Бранковића појављује се у тексту у два облика: *Вук* и *Вукан*. Облик *Вук* је чешћи и можемо га сматрати основним: непрестанно *Волкѣ Бранковичѣ* куетъ на Милоша [22]; *Волкѣ Бранковичѣ* ошую [22]; говорилъ невѣрний *Волкѣ Бранковичѣ* [22]; измѣнникѣ *Волкѣ Бранковичѣ* изъ лагера Сербскога на страну бѣжитъ [24—25]; Баоша... гнѣвается на измѣнника *Волка Бранковича* [27].

Вукан је оваје облик субјективне оцјене којим се изражава негативан емоционални став према личности. У *Историји* се овај облик појављује трипут: 1) приликом првог помињања јунака (што може да изражава став према лицу самог приповједача, у нашем случају писца *Историје*): конницею Босанскою правилъ другой зять Князя Лазаря Воевода *Волканѣ Бранковичѣ* [21]; 2) у ријечима Милоша Обилића: но блюди се Государь мой невѣрѣ *Волкана Бранковича* [23]; 3) у ријечима кнеза Лазара: што ли не хоцетъ милости Божие, некѣ илетъ за проклятиемъ *Волканомѣ Бранковичемѣ* [25].

Напомена.

Треба разликовати облик субјективне оцјене (хипокористик, пејоратив и сл.) од правог имена. У словенском ономастичкону одвијао се процес претварања облика субјективне оцјене у имена. Тако се у *Историји* Немањин син *Вукан* именује само тако: Князь *Волканѣ* [17; 18]; и смирилъ *Волкана* съ Царемъ Стефаномъ [18]; происходилъ от фамилие Князя *Волкана* [20]. У значењу правог имена облик *Вукан* губи значење субјективне оцјене.

Бураћ Вуковић

Историјска личност Бураћ Бранковић помиње се само једанпут: Лазаревъ сынъ Стефанъ, по немъ племянникѣ его отъ сестры рожденный *Георгие Волковичѣ* [26]. Лично име је дато у (непотпуно) русифицираном облику, што може одговарати именима *Борѣ*, *Бурѣ*, *Бураћ*. Облик *Вуковић* није презиме него патроним (= Вуков син).

Баоша

Лично име се помиње десет пута, нпр.: *Баоша* сынъ Страцимировъ [20]; Князь Лазарь три кратъ войною ходилъ на *Баошу*, обаче всѣ три кратъ отъ *Баоше* побѣжденъ былъ, послѣди *Баоша*... побѣжденъ молодою дѣвицою [20—21].

Облик *Баоша*, како се личност досљедно именује у Василијевој *Историји*, настао је фонетским путем од облика *Балиша* (преласком *л* у *о*) и свједочи о живој традицији о овој историјској личности. „Савремени“ облик *Балиша*, напротив, говори о прекинутој традицији у животу овога имена, а настао је накнадним преузимањем из историјских извора из периода прије дјеловања фонетског процеса преласка *л* у *о*.

2.2. Антропоними Василијевих старијих савременика лакши су за лингвистичко тумачење: у њима изостаје секундарна (фолклорна и друга) интерпретација у складу са промијењеним језичким осјећањем или промијењеним статусом имена. Али нијесу мање занимљиви и корисни за реконструкцију нашег историјског ономастикона.

Данило Шћепчевић Петровић

Приликом првог помињања личности указује се њен патроним и описни етник („од Његуша“): предводителствомъ своего Митрополита *Даниила Счепчевича* отъ *Негушъ Петровича* [31]. Патронимички облик *Шћепчевић* настао је од личног имена *Стјенац* (хипокористик од *Стјепан*) са јекавским јотовањем (преласком *стје* у *иће*). Занимљива је четворочлана структура антропонима.

Остале личности из куће Петровића наводе се само са именом и презименом: *Василиј Петровић* [8]; *Сердаръ Савва Петровић* [31], па чак и брат владике Данила: родной его братъ *Дукъ Радуль Петровић* [31]. При другом помињању и владика Данило има двочлани антропоним: и просили у митрополита *Даниила Петровича* помошъ [34]. То показује да је слабила патронимичка функција облика на *-ић*, који су се све више употребљавали у секундарној функцији породичних имена, широк и ужих (почев од првог кољена потомака).

Јездимир Бјелопавлић

Презиме *Бјелопавлић* (које можемо реконструисати и у облику *Бјелопавлић*): Воевода *Ездимиръ Бјелопавличъ* [32] показује да је сугласничка група *бје* јотовањем прешла у *бље*. Зато и племенски назив реконструирамо са том фонетском цртом — *Бјелопавлићи* (или *Бјелопавлићу*), иако је написан са јатом: Съ другие стороны рѣке Зетѣ къ востоку естъ провинция *Бѣлопавличи* [16]; отъ Острога къ югу провинция *Бѣлопавличи*, паки отъ *Бѣлопавличъ* провинция *Пипери* [17]. Савремени облик *Бјелопавлић(и)* настао је разједначавањем по мекоћи (*вљић* у *влић*), које се могло одвијати због тога што није више било осјећаја за посесивни придјев *Пављ*.

Презиме *Бљелопављић* и племенско име *Бљелопављићи* воде поријекло од патронима изведеног суфиксом *-ић* од придјева *Пављ* ‚Павлов‘ са првобитним значењем ‚син Бијелога Павла‘, што је у складу са народном традицијом. По Рјечнику ЈАЗУ етноним је потврђен у извору из XV вијека.³⁰

Вук Раданов Паштровић

Трочлани антропоним: лично име + посесивни придјев у функцији патронима + презиме посвједочен је у примјеру: Воевода *Волкъ Радановъ Пащровиць* [32]. Примјер показује да су патронимску функцију све више преузимали посесивни придјеви (умјесто облика на *-ић*). Презиме *Паштровић* је у творбено-семантичкој вези са племенским именом *Паштровићи*, које је у *Историји* посвједочено у старијем облику *Паштројевићи*: провинција *Пащроевики*. Отъ *Пащроевикъ* къ западу... [14]. Облик *Паштровић(и)* од старијег *Паштројевић(и)* настао је губљењем интервокалног *ј* и контракцијом двају вокала, уз претходно губљење творбене базе из живе употребе.

Лука Махина

Облик *Махина* појављује се у једнини као презиме: Князь *Лука Махина* [31] и у множини као топоним: къ западу отъ Катунские провинции единъ уѣздъ *Махине* [14]; Отъ *Махинъ* къ западу провинција *Гербалъ* [14]. Посвједоченост презимена показује да је и топоним *Махине* првобитно племенско име антропонимског поријекла. Презиме је настало на бази индивидуалног или колективног надимка. *Махине* је старији облик данашњег топонима *Маине* и свједочи да се у говору још чувао сугласник *х* у називу наведеног мјеста.

Топоним *Махине* (*Махини*) (са фонетским варијантама *Маине* и *Маини*) имао је најстарију потврду из 1770. године.³¹ *Историја о Црној Гори* помјера ову границу за четврт вијека и јасно показује да облик јединине *Махина* не значи само припадника племена него има и функцију презимена (за коју сматрамо да је примарна).

Мијушко Пљешивчевић

Презиме *Пљешивчевић*: Воевода *Мијушко Пљешивчевиць* [32] изведено је од етника *Пјешивац* са одраженим јекавским јотовањем (преласком *нје* у *нље*).

³⁰ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880—1976 [даље: Рјечник ЈАЗУ], dio I, str. 385.

³¹ Рјечник ЈАЗУ VI, str. 376, 384.

Иван Љуботиња

У *Историји* се помиње и: Князь *Иванъ Люботиня* [32], што је двоструко значајно. Прво, ово презиме није посвједочено у Рјечнику ЈАЗУ, посвједочени су само етници *Љуботињац* и *Љуботињанин*.³² Друго, оно нам помаже да боље разумијемо постанак и самог топонима *Љуботињ*.

Презиме *Љуботиња* настало је транспозицијом од личног имена. А лично име *L'ubotynja* настало је суфиксом *-ynja* од имена *L'ubota* и истог је типа као име *Dobrynja*. Као што је од *Dobrynja* посесивни придјев гласио *Dobrynjъ*,³³ тако је и од *L'ubotynja* посесивни придјев гласио *L'ubotynjъ*. Топоним је заправо и настао супстантивизацијом облика мушког рода посесивног придјева уз елипсу неке именице мушког рода. Варијанта *Љуботин* настала је депалатализовањем финалног сугласника основе.

Никола Свјетлоћа

Презиме *Свјетлоћа*: *Никола Светлоча* [32] може бити старији облик касније измијењеног презимена *Сјеклоћа*. Првобитно је и овај антропоним био лично име (надимак) са суфиксом *-oča*.

Бетко Пилетић Пипер

Трочлани антропоним, у коме је *Бетко* лично име (од *Цвјетко* јекавским јотовањем), *Пилетић* презиме од личног имена *Пилета*, а *Пипер* етноним, посвједочен је у примјеру: Воевода *Четко Пилетичъ Пиперъ* [32].

3. ТОПОНИМИЈА

3. У *Историји о Црној Гори* посвједочени су бројни ономастички ликови и у области топонимије; неким су потврђени и етници и ктетици. Нас овдје занимају, прије свега, они топоними који се разликују од савремених ликова и који су интересантни са компаративно-историјског становишта.

3.1. Од топонима етнонимског поријекла задржаћемо се на ономастичким ликовима са коријеном *srb-*, а размотрићемо и њихове творбене базе, тј. саме етнониме.

³² Рјечник ЈАЗУ VI, стр. 303.

³³ О овом типу посесивних придјева и њиховим траговима у топонимији види в: Радмило Маројевић, *Посесивне изведенице у староруском језику. Антропонимски систем. Топонимија. „Слово о полку Игореве“*, Београд, 1985, стр. 96–99.

Србија — С(р)бљија

Топоним у савременом лику *Србија*, од основе етнонима *Срб-*, посвједочен је у следећим примјерима: аще бы не такъ крѣпко оние народи оружиемъ себя обороняли, то бы подлѣнно въ неволю подпали, якоже и прочая *Сербия* [36]; Архиепископъ Пекский и всея *Сербии* [40].

Лик *С(р)бљија*, који реконструирешемо у примјеру: и въ *Селби* у лаври Стеденици [10], изведен је од етнонимског лика са основом *Србљ-*. Од значаја су и потврде за лик *Србија*, јер у ЈАЗУ има само једна старија од XIX вијека.³⁴

Срби — Србљи

Облик *Србљи* преовлађује у *Историји о Црној Гори*: Георгиј Бранковичъ . . . многие истории написалъ о *Серблехъ*, а особливо выхваляе свою фамилию, которая изостала у *Серблехъ* въ великомъ презрѣнии [10]; *Србљи* потеряли баталию на поле Косово [15]; нечаянно обѣ ношѣ на *Сербле* нападне [19]; а *Србљи* поставиша Князя Лазаря себѣ великимъ Государемъ и Самодержцемъ [20]; мало гдѣ *Србљи* баталию выграли безъ Черногорцовъ и Бергановъ [20]; Баоша не хотя признати Князя Лазаря за великаго Государя *Серблемъ* [20]; и до полудня *Србљи* очинѣ Турковъ убиваху [25]; и по полудня начашася *Србљи* умаляти [25]; онѣ дочѣ свою даде за Муратомъ вторымъ, за то его *Србљи* ненавидѣли [26]; что *Србљи* . . . всегда измѣнницы Турской империи [40]; послѣдъ *Србљи* поставише своего природнаго Патриарха [41]. Колико је оваква употреба одраз живог говора, а колико утицај књишке традиције, тешко је утврдити.

Лик *Срби* употребиљен је само у примјеру: бѹдучи Черногорцы отъ союзниковъ своихъ *Сербовъ* подданныхъ Турецкихъ оставлени были [33].

Етноним *Србљи* настао је аналошким преношењем сингулативног суфикса *-iđ* из јединине у множину, као што је то показао у посебном чланку Радосав Бошковић.³⁵

3.2. Занимљив је однос хидронима и топонима у вѣжем смислу, који ћемо посматрати на примјеру ономастичких ликова *Зета* и *Морача*.

Зета

По имену ријеке настало је име области, што и Василије у *Историји* истиче: Онаја земля называлась прежде единымъ *Зета*, которое имя дано ей отъ рѣки, прозванной *Зети*, которая

³⁴ Рјесник ЈАЗУ XVI, стр. 187, 190.

³⁵ Радосав Бошковић, *Србљи и Срби*, Зборник за филологију и лингвистику, Нови Сад, 1978, књ. XXI/1, стр. 23—25.

исходитъ отъ сѣвера верху тоє земли *Зети*, и течеть къ югу [13]. Занимљиво је, међутим, да се хидроним и топоним не подударају: име *Зета* ријека, као и данас, има до спајања са водом друге ријеке, *Мораче*, док име области обухвата и даљи ток. Ми претпостављамо да је до ове противрјечности дошло тако што се сузило значење хидронима *Зета* и проширило значење хидронима *Морача* (уп. тумачење постанка хидронима *Морача*).

Као име земље („војводства“) *Зета* и *Црна Гора* су у Василијевом поимању разграничене и територијално и историјски: Герцогъ Иванъ Черноевичъ... пренеся свой дворъ отъ *Зетѣ* въ *Черную гору* на полю Цетиню [28]. Зато у примјеру: Сей Стефанъ въ лѣто 1421 завладѣвши *Зетомъ Черноомъ горомъ* [27] реконструишемо везник „и“ и мјесто преводимо: Овај Стефан године 1421. поче да влада Зетом (и) Црном Гором. За ранији историјски период помиње се *Зета*, нпр.: Баоша *Зетою* владѣлъ до возраста сына Иоанна Черноевича [27]; у наредном периоду отпочиње историја Црне Горе у ужем смислу, нпр.: Стефанъ же родиль сына Ионна Черноевича, потори по смерти отца своего въ *Черной горы* владѣлъ до лѣта 1516 [29]. Ктетици од обају топонима употребљавају се паралелно само кад се исказ односи на оба историјска периода: и во всякомъ островѣ есть монастырь, котори былъ построенъ отъ Герцоговъ *Зетскихъ* и *Черногорскихъ* [14]; Не оставлю здѣсь воспомануть еще отъ крутъ лежащихъ насъ храбромъ народѣ, которые нынѣ въ Турской области подлежатъ; а прежде оние состояли подѣ власти Герцоговъ *Зетскихъ* и *Черногорскихъ* [36].

Морача

У *Историји* је посвједочен само хидроним *Морача*, у истом значењу као и данас, али и са неким противрјечним формулацијама: Напротивъ ея течеть другая рѣка отъ истока *Морача*, помежду Черныя горы и Бергановъ, и входитъ въ рѣку Зету [13]; Онѣ двѣ рѣкѣ совокупышеся вкупѣ, течеть низу, зовется именемъ единымъ *Морача*, и течеть прямо къ югу, и входитъ во озеро [14]; тутъ идеть рѣка *Морача*, которая входитъ въ Зету рѣку; а оттуду во озеро помянутое [17].

У посебном раду ми доказујемо да је топоним *Морача* антропонимског поријекла и да је најприје означавао земљу која је била Мораков посјед. Добијен је из синтагме *Morača* (= Моракова) *dolina*, или *Morača vsъ* (= Мораково село), елипсом управне именице. Касније је име пренијето на ријеку. Тако смо објаснили чињеницу што *Морача* земља обухвата само горњи ток ријеке *Мораче*.³⁶ Временом је хидроним *Морача* истиснуо из употребе назив *Зета* за њихов заједнички ток.

³⁶ Радмило Маројевић, *О постанку топонима Морача*, Зборник за филологију и лингвистику, Нови Сад, 1979, књ. XXII/2, стр. 213—215.

3.3. Међу ојконимима (именима насељених мјеста) има у *Историји о Црној Гори* неколико занимљивих ликова.

Његош (Његоши, Његуши)

Топоним аутор не наводи у истом облику. На основу номинатива: Отъ Солиаь уѣздъ *Негожъ*, въ которомъ и городъ *Негожъ* [15] можемо реконструисати лик *Његош*.

Из генитива: Отъ *Негожъ* къ югу Планина Ловчень [15]; отъ *Негожъ* къ сѣверу многие уѣзди [16]; отъ *Нгожъ* къ востоку Цетине [16] — реконструишемо множински облик *Његоши*.

Из генитива: Даниила Счепчевича отъ *Негушъ* Петровича [31]; Первой отъ *Негушъ* родной его брать [31] — реконструишемо савремени облик *Његуши*.

Звр(т)но

Данашњи топоним *Дврсно* имао је некада лик *Звр(т)но*, који је посвједочен и у *Историји*: паки отъ Негожъ къ сѣверу многие уѣзди... *Зверстно* [16]. Вокално *р* Василије досљедно биљежи секвенцом *ер*; очувана је, при том, сугласничка група *стн* (да ли и у изговору, не знамо).

По поријеклу топоним је облик средњег рода поименичног предјева изведеног суфиксом *-ьнъ* од именице *зврст* „врста руде, мекан камен“ < *zvrstь*.³⁷ Ријечи са коријеном **gvьrst-* налазимо у руским говорима.³⁸

Теклићи

На основу примјера: паки отъ Негожъ къ сѣверу многие уѣзди *Текличи* [16] може се реконструисати топоним у лику *Теклићи*. У прилог оваквом тумачењу могу се навести два момента. Право, сугласник *ћ* Василије Петровић у другим топонимима и антропонимима замјењује сугласницима *к* или *ч*. Нелогично би такође било да у истој ријечи исти глас супституише различито (ако полазимо да је изворни облик *Беклићи*, тј. данашњи лик топонима). Друго, постоји традиција да наведено племенско име потиче од имена *Текла* (Ј. Ердељановић). Облик *Беклићи* посвједочен је у Вуковом *Рјечнику* и у изворима из XIX вијека.³⁹

³⁷ Рјечник JAZU XXIII, str. 211.

³⁸ А. А. Зализняк, *Наблюдения над берестяными грамотами, История русского языка в древнейший период* (Вопросы русского языкознания, V), Москва, 1984, стр. 81–82.

³⁹ Рјечник JAZU II, str. 128.

Посвједочени лик *Теклићи* настао је транспозицијом племенског назива на топоним; као племенско име матронимског је поријекла; његова творбена база је женско лично име *Текла*. Савремени лик *Беклићи* је варијанта чија је творбена база женско лично име *Бекла* (фонетска варијанта имена *Текла*).

Озринић

Данашњи топоним *Озринићи* има облик множине. У *Историји о Црној Гори* посвједочен је облик који показује да је топоним првобитно био у једнини: паки отъ Негожъ къ сѣверу многие уѣзди... славной *Озриничъ* [16].

Од личног имена *Озрихна* > *Озрина* изведен је патроним *Озрихнић* > *Озринић*, *Озринин* син (касније потомак)'. Топоним је био придјев са суфиксом *-ћ* од патронима, и највјероватније је примарно имао облик средњег рода једнине: *Озриниће* (село). Према зависним падежима (*Озриниће*, *Озринића*, *Озринићу*...) добијен је облик мушког рода (*Озринић*, *Озринића*, *Озринићу*...), посвједочен у примјеру, а то значи у језику средине XVIII вијека. Савремени облик *Озринићи* резултат је каснијег развоја. Прелазак сингуларних облика на *-ић*, *-иће* у плуралне на *-ићи* жив је процес у нашој топонимији.⁴⁰

Мркојевић хас или *Мркојевић(у) Хас*

С обзиром на непрецизну интерпункцију оригинала, следеће мјесто: Не оставлю здѣсь воспомянутъ еще отъ кругъ лежащихъ насъ храбромъ народѣ... именно *Меркоевичъ Хасъ и Бѣлое поле* [36] може бити протумачено на два начина.

Прво тумачење: аутор говори о два географска подручја и наводи два топонима, први је *Мркојевић хас*, а други *Бијело поље*. У том случају *хас* је заједничка именица у значењу „посјед турских султана, чланова династије или високих дворских и државних функционера, који је доносио преко 100 000 акчи годишњег прихода“, а *Мркојевић* је племенско име (по поријеклу патроним) у придјевској функцији. Према томе, топоним *Мркојевић хас* би значео „Мркојевићев (Мркојевићки, Мркојевићћа) посјед“.

Друго тумачење: аутор говори о три географска подручја и наводи три топонима, први је *Мркојевић*, други *Хас*, а трећи *Бијело Поље*. У овом случају облик *Мркојевић* био би старији, сингуларни облик данашњег топонима *Мркојевићи*, а *Хас* топоним настао прерастањем заједничке именице *хас* у властиту (такав назив је посвједочен на ријечи Лиму близу Берана, данашњег Иванграда).

⁴⁰ Види рад из нап. 29, стр. 101—107.

У сваком случају савремени облик *Мркојевићи* настао је плурализацијом сингуларног облика *Црнојевић*, баш као и *Озринићи* од *Озринић* (*Озриниће*).

4. ЗАКЉУЧАК

4.1. *Историја о Црној Гори* митрополита Василија Петровића представља драгоцен извор за црногорску историјску ономастику, и уопште: за историјску ономастику српскохрватског језичког подручја. Посвједочени ликови уносе нове, значајне податке у слику о историјском развоју појединачних топонима и антропонима или доприносе помјерању хронологије њихове прве фиксације.

4.2. Антропонимски, топонимски и етнимски ликови у овом дјелу настали су као резултат превођења са српскохрватског језика на руски, што двоструко отежава њихову правилну реконструкцију. Прво, Василије није имао на располагању разрађена правила о транскрипцији личних и географских имена па није био ни досљедан у њиховом преношењу. Друго, графика којом се користио није била савршена ни за руски језик, а камоли за српскохрватски (јер у њој нема слова за специфичне српскохрватске гласове). Поред свега тога, није пронађен оригинални рукопис па се мора рачунати и са штампарским грешкама.

4.3. И поред свих набројаних тешкоћа, може се у анализи са врло великом сигурношћу реконструисати примарни фонетски лик ономастичких података. Ми смо у овом раду то учинили за оне антропониме, топониме и етниме који су нам се учинили најинтересантнијим и најдрагоцјенијим за историсјку ономастику. То не значи да неће бити материјала и за нова и другачија ономастичка истраживања овог знаменитог дјела.

RADMILO MAROJEVIĆ

ONOMASTIC FORMS IN *THE HISTORY OF MONTENEGRO* BY VASILJE PETROVIC

Summary

In the first part of the study is given an account of the compilation and printing of *The History of Montenegro* (1754), of its subsequent editions and translations into Serbo-Croatian, and of the linguistic analyses of the book carried out so far.

In the second part are examined — by the method of formal and semantic reconstruction — the anthroponyms contained in the book: a) the anthroponyms of historical personages: Nemanja, Miljutin (Milutin), Vratko Bogdanović, Vukan (Vuk, Vukašin) Mrnavčić, Miloš Obiljević, Miloš Topličanin, Vuk (Vukan) Branković, Đurađ, Vuković, Baoša; b) the anthroponyms of Vasilije's contemporaries: Danilo Šćepčević Petrović, Jezdimir Bljelopavljić, Vuk Radanov Paštrović, Luka Mahina, Mijuško Plješivčević, Ivan Ljubotinja, Nikola Svjetloća, Četko Piletić Piper.

In the third part are analyzed the toponyms verified in *The History: Srbija — Srbljija* (with ethnonyms Srbi — Srblji), Zeta, Morača, Njegoš (Njogoši, Njeguši), Zvrs(t)no, Teklići, Ozrinić, Mrkojević has (Mrkojević i Has).